

Stanowisko w sprawie zasad opracowania wykazów czasopism punktowanych

W nawiązaniu do spotkania SWAiN PIK oraz SWSW w dniu 26 lutego 2024 r. z ministrem Maciejem Gdulą i spotkania w dniu 25 marca 2024 r. z Rafałem Stanisławskim, przewodniczącym Zespołu ds. wykazów wydawnictw monografii naukowych oraz czasopism naukowych Komisji Ewaluacji Nauki (KEN) pragniemy zasygnalizować najważniejsze i najpilniejsze do rozwiązania problemy dot. wykazów czasopism, które dostrzegają wydawcy zrzeszeni w Polskiej Izbie Książki (dalej: PIK).

1. Weryfikacja wykazu z 5.01.2024 r.

Apelujemy o jak najszybszą weryfikację wykazu czasopism z komunikatu Ministra Nauki z 5.01.2024 r. Rozumiemy, że celem tego wykazu było odwrócenie ostatnich zmian z niesprawiedliwym uprzywilejowaniem niektórych czasopism, ale przy okazji niesprawiedliwie i niesłusznie obniżono punktację wielu wartościowym czasopismom, co spowodowało chaos w środowisku autorów i w redakcjach czasopism.

2. Zapewnienie sprawiedliwej oceny polskich i międzynarodowych czasopism z uwzględnieniem specyfiki dyscyplin

W opinii PIK zmiany które nastąpiły w tej materii od 2018 r. spowodowały niekorzystny wzrost znaczenia zagranicznych publikacji i w konsekwencji odpływ najbardziej wartościowych autorów i tekstów z polskiego rynku wydawniczego. Sytuacja ta zamiast wzmocnić polską naukę, w wielu dyscyplinach doprowadziła do jej osłabienia. Wiele wydawnictw i redakcji czasopism odczuło z tego powodu odpływ wartościowych prac.

Spowodowało to także nieproporcjonalny podział środków publicznych przeznaczonych do dofinansowania publikacji w czasopismach zagranicznych i polskich, na korzyść tych pierwszych.

Z zadowoleniem przyjęliśmy informację że zarówno Ministerstwo, jak i Komisja Ewaluacji Nauki dostrzegają potrzebę innego spojrzenia na ewaluację poszczególnych dyscyplin. Planowany podział metod ewaluacji na nauki ścisłe – według wskaźników bibliometrycznych oraz humanistyczne, społeczne i teologiczne (HST) – według oceny eksperckiej - przyczyni się do wyrównania szans tych dyscyplin, których specyfika jest typowo krajowa.

Pragniemy przekazać, że w tym kontekście bliska PIK jest idea, polegająca na tym, że dla HTS każda ucznia, z każdej dyscypliny, w której ma co najmniej ocenę B+ może delegować przedstawiciela do zespołu opracowującego takie wykazy. Zauważamy, że w toku różnych spotkań i dyskusji z Ministerstwem i KEN pojawiły się obawy o bezstronność ekspertów.

Proponujemy zatem, w celu zapewnienia przejrzystości, aby głosowania ekspertów były jawne.

3. Wprowadzenie stabilnych zasad ewaluacji czasopism

W opinii PIK aby zrealizować ten cel konieczne jest spełnienie przede wszystkim trzech przesłanek.

Po pierwsze, **wykaz** czasopism naukowych oraz jego zmiany (w tym zmiany kryteriów oceny) **powinny być publikowane w określonych, wcześniej znanych terminach**, co zapewni przejrzystość ewaluacji naukowej instytucji oraz oceny pracy naukowców. Przewidywalne zasady dadzą też redakcjom możliwość przygotowania się do ewentualnego wejścia na wyższy poziom oraz zagwarantują harmonijną współpracę pomiędzy autorami i redakcjami.

Po drugie, w przepisach powinna być przewidziana **procedura odwoławcza dla redakcji**, np. w sytuacji gdy czasopismo spełniło określone kryterium, ale nie zostało to odnotowane przez zespół ewaluacyjny (por. długi czas oczekiwania na ujawnienie czasopisma/publikacji w bazach typu Scopus czy Web of Science). Procedura odwoławcza przewidziana jest dla programów ministerstwa takich jak Wsparcie czy Rozwój Czasopism Naukowych, więc uwzględnienie jej w rozporządzeniu ewaluacyjnym wydaje się oczywistością. Ponieważ znamy zastrzeżenia KEN do propozycji zastosowania postępowania administracyjnego w tym zakresie, dlatego proponujemy, aby tryb ten odbywał się wewnątrz Ministerstwa lub KEN.

Po trzecie, **wykazy powinny wywoływać skutki wyłącznie na przyszłość**, tzn. punktacja powinna być stosowana w odniesieniu do tekstów opublikowanych po ogłoszeniu danej edycji wykazu, a nie może być stosowana do tekstów opublikowanych wcześniej.

Docelowym postulatem powinno być utworzenie **panelu cyfrowego do rejestracji** wydawców/redakcji czasopism, w którym będzie można:

- a) wnioskować o ewaluację czasopisma,
- b) odwoływać się od decyzji ewaluacyjnej,
- c) otrzymywać informację o planowanych zmianach, działaniach Ministerstwa, itp.

4. Rozszerzenie listy baz referencyjnych

Obecne zasady ewaluacji wydawnictw i czasopism w niesprawiedliwy sposób faworyzują zagraniczne bazy indeksacyjne, w tym prywatne (Scopus). W tym miejscu pragniemy również zwrócić uwagę na zagrożenia dla polskich czasopism, które zostały – z powodów wymuszonych zmianą przepisów o szkolnictwie wyższym z 2018 r. – zaindeksowane w bazach Scopus i Web of Science. Według danych od wydawców PIK wszystkie czasopisma, które się tam dostały w ostatnim okresie, były przedmiotem zainteresowania wydawnictw predatorskich, a nawet ataków w postaci kradzieży tytułu (np. „Central European Management Journal” - czasopismo Akademii Leona Koźmińskiego). Niestety z uwagi na skomplikowany, międzynarodowy i cyfrowy charakter tych przestępstw ich skuteczne ściganie jest praktycznie niemożliwe.

Obecnie w świecie naukowym funkcjonuje wiele baz, w tym specyficznych dla danych dyscyplin - obecność w nich może przyczynić się do większej rozpoznawalności czasopisma, niż w dużych wielod dziedzinowych bazach typu Scopus czy WoS.

Dlatego postulujemy rozszerzenie listy baz o m.in. międzynarodowe Index Copernicus, EBSCO, CEJSH, DOAJ, Hein online czy popularny w wielu krajach OECD/UE Google Scholar, a także krajowe w tym BazTech, BazEkon, BazHum i AGRO.

Docelowym rozwiązaniem powinno być stworzenie **krajowej bazy indeksującej, która będzie dbała o umiędzynarodowienie polskich czasopism** i będzie przeciwwagą do prywatnych zagranicznych podmiotów, które funkcjonują często wyłącznie biznesowo. Można spróbować połączyć tę aktywność z Biblioteką Narodową, do której przecież trafiają dane cyfrowe i drukowane.

5. Dodanie współczynnika wpływu na krajową naukę, praktykę i gospodarkę

Postulujemy dokonanie analizy nie tylko pod względem wpływu publikacji na rozwój krajowej nauki, ale także praktyki poszczególnych dyscyplin i gospodarki. W ten sposób zostanie zapewniony równomierny, dwukierunkowy przepływ informacji z nauki do praktyków i społeczeństwa. Publikacje w wysoko punktowanych wydawnictwach i czasopismach zagranicznych rzadko są źródłem informacji dla polskich specjalistów, przedsiębiorców oraz społeczeństwa.

W konsekwencji tych uwag PIK poddaje także pod rozważenie stworzenie osobnych kategorii dla czasopism, które koncentrują się na krajowym obiegu naukowym i osobno – międzynarodowym. Pozwoli to redakcjom na określenie sprecyzowanej misji i strategii czasopisma, co ułatwi autorom i czytelnikom dzielić się wiedzą i rozwijanie zainteresowań w ramach danej dyscypliny.

Misją Ministerstwa Nauki powinno być nie tylko rozpowszechnianie osiągnięć polskich naukowców za granicą lecz przede wszystkim udostępnianie ich krajowym odbiorcom, aby służyły polskiemu społeczeństwu i gospodarce - co w konsekwencji przełoży się na wzrost pozycji naszego kraju na arenie międzynarodowej.